

ΒΑΣΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΡΟΝΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (του Χάρη Ναξάκη)

Σήμερα πραγματοποιείται μια μετάβαση από τον βιομηχανικό καπιταλισμό, το σφυρί και το γράσο, σε έναν τεχνοκόσμο αλγορίθμων, ρομπότ, λογισμικών πακέτων, ψηφιακών δικτύων και γονιδιακού υποστρώματος της ζωής. Η μετάβαση από την

φάμπρικα και την μαζική παραγωγή τυποποιημένων προϊόντων στην οικονομία της γνώσης και στην κοινωνία των δικτύων, από τους γερανούς και την γραμμή συναρμολόγησης στα αυτοματοποιημένα παραγωγικά συμπλέγματα, που προσομοιώνουν τις μυϊκές ανθρώπινες ικανότητες, στηρίζεται σε μια βασική αρχή. Όσο μια εργασία είναι απλή και ανειδίκευτη, τόσο περισσότερο υπόκειται στην διαδικασία υποκατάστασης από το κεφάλαιο. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με το ότι η σημαντικότερη μορφή πάγιου κεφαλαίου είναι η αποθηκευμένη γνώση, είτε ως τμήμα των ευφυών μηχανών είτε ως λογισμικό – σύστημα αυτοματοποιημένων κανόνων επεξεργασίας νοητικών συμβόλων – οδηγεί στο να παράγονται μεγαλύτερες ποσότητες προϊόντων με μικρότερες ποσότητες εργασίας και κεφαλαίου και σε λιγότερο χρόνο.

Υπάρχει βέβαια το γνωστό μακροοικονομικό επιχείρημα ότι κάθε κύκλος παραγωγικής και τεχνολογικής αναδιάρθρωσης κλείνει, όπως στο παρελθόν, με την δημιουργία περισσότερων θέσεων εργασίας από αυτές που καταργεί και από αυτές που δημιουργήθηκαν στην πρώτη φάση του κύκλου. Το επιχείρημα αυτό δεν έχει επιβεβαιωθεί σήμερα, και ένας από τους βασικούς λόγους είναι ότι οι τεχνολογίες της πληροφορίας διαφοροποιούνται ριζικά από την βιομηχανική τεχνολογία στο ότι δεν υποκαθιστούν μόνο την απλή και επαναληπτική εργασία,

μειώνοντας την ζήτηση για δουλειές ρουτίνας και ανειδίκευτες θέσεις, αλλά υποκαθιστούν και εργασίες που εμπεριέχουν γνωστικές και διανοητικές λειτουργίες, σύνθετα επίπεδα γνώσης. Το αποτέλεσμα είναι ένας κόσμος της εργασίας που οι κυρίαρχες ελίτ και η φιλελεύθερη διαχείριση τον οδηγεί σε μια διχοτόμηση. Στον έναν πόλο της εργασιακής ταυτότητας βρίσκεται ένα συνεχώς συρρικνούμενο μόνιμο εργατικό δυναμικό υψηλής ειδίκευσης με καλές αμοιβές και στον άλλο οι άνεργοι και ένα τεράστιο δυναμικό ευέλικτων, μερικά και με επισφάλεια απασχολούμενων, εποχικών και νομάδων, με χαμηλές αμοιβές και δεξιότητες, με εξατομικευμένο τρόπο αμοιβής και με μειωμένη νομική προστασία και κοινωνική ασφάλιση.

Ποια μπορεί να είναι η απάντηση για να αποτραπεί ο μόνιμος δυϊσμός της κοινωνίας; Η καθιέρωση ενός βασικού εισοδήματος ανεξάρτητα από τον χρόνο εργασίας, λιγότερη δουλειά, δουλειά για όλους. Η μείωση δηλαδή της ποσότητας της εργασίας που η κοινωνία έχει ανάγκη, η αποδέσμευση της κοινωνικά αναγκαίας διάρκειας της εργασίας από το εισόδημα και όχι από την ίδια την εργασία. Αυτό σημαίνει άρνηση της εγγύησης ενός εισοδήματος ως βοήθημα – η ελεημοσύνη των σημερινών επιδομάτων και των κατ' επίφαση εγγυημένων εισοδημάτων, που δίνονται για να μην καταρρεύσει η ζήτηση και να συντηρηθεί τεχνητά η κατανάλωση – και άμεση σύνδεση του δικαιώματος στο εισόδημα με το δικαίωμα στην δουλειά, μέσω μιας ριζικής μείωσης των ωρών εργασίας. Δεν πρόκειται για αποσύνδεση της σχέσης εργασίας και εισοδήματος, αλλά αυτής ανάμεσα στην διάρκεια της εργασίας και στο εισόδημα. Όταν η εργασία που απαιτείται για την παραγωγή του κοινωνικού πλούτου, λόγω της αυτοματοποίησης, συνεχώς μειώνεται, για να αποτραπεί ο δυϊσμός της κοινωνίας και να κατανεμηθεί η εργασία σε ολόκληρη την κοινωνία χωρίς μείωση του εισοδήματος, το εισόδημα πρέπει να σταματήσει να εξαρτάται από την ποσότητα της εργασίας που προσφέρεται, από τον χρόνο εργασίας. Μία θέση εργασίας να κατανεμηθεί σε δυο εργαζόμενους, οι 40 ώρες την εβδομάδα να γίνουν 20, 4 ώρες ανά ημέρα. Αφού παράγονται περισσότερα προϊόντα σε λιγότερο χρόνο και ώρες εργασίας γιατί οι άνθρωποι να δουλεύουν οχτώωρο;

Γιατί να μην πληρώνονται για τις ώρες που απελευθερώθηκαν, να δουλεύουν δηλαδή τα δύο τρίτα του χρόνου ή τον μισό χρόνο, χωρίς να μειωθούν οι αμοιβές; Γιατί δηλαδή η ημιαπασχόληση κατά μια έννοια να μην είναι η κανονική απασχόληση; Αν όμως οι άνθρωποι εργάζονται τον μισό χρόνο από όσο εργάζονται σήμερα δεν θα έπρεπε να κερδίζουν τα μισά χρήματα κι αν όχι με τί θα τους πληρώνουμε για τον χρόνο που δεν εργάζονται; Ο Α. Γκορζ έδωσε στο παρελθόν μια απάντηση σ' αυτό το ερώτημα. Ένα μέρος του εισοδήματος θα προέρχεται από τον μισθό και για το υπόλοιπο υπάρχουν διάφορες λύσεις, όπως για παράδειγμα ένα κοινωνικά εγγυημένο εισόδημα που θα δίνεται από την πολιτεία και θα χρηματοδοτείται από ένα φόρο, μια εισφορά για παράδειγμα στα προϊόντα. Απάντηση που μπορεί να διευρυνθεί με την φορολόγηση της κληρονομιάς, των εισοδημάτων πάνω από ένα όριο, την φορολόγηση των ρομπότ ή της μόλυνσης του περιβάλλοντος.

Στον αντίποδα της παραπάνω προοπτικής είναι η καθιέρωση ενός ελάχιστου βασικού εισοδήματος για όλους χωρίς υποχρεώσεις, χωρίς δηλαδή την υποχρέωση εργασίας, ιδέα που αναπτύσσουν δυο Βέλγοι καθηγητές στο βιβλίο τους «Βασικό Εισόδημα για όλους», εκδόσεις Πόλις. Η πρόταση αυτή έχει ήδη διατυπωθεί από τις πιο προχωρημένες ελίτ του σύγχρονου κεφαλαίου, τους ιδιοκτήτες του facebook, της amazon, και της tesla, που ενδιαφέρονται για να δημιουργήσουν καταναλωτές για τα ψηφιακά προϊόντα τους. Η πρόταση αυτή είναι ο θρίαμβος της εμπορευματικής κοινωνίας, η ολοκληρωτική αποικιοποίηση του ανθρώπινου μυαλού από τα εμπορεύματα. Διότι για πρώτη φορά στην ανθρώπινη ιστορία οι καταναλωτές θα κατασκευαστούν, δεν θα αγοράζουν οι άνθρωποι με το εισόδημα από την εργασία τους τα εμπορεύματα, αλλά τα εμπορεύματα θα αγοράζουν τους ανθρώπους για να τα καταναλώσουν στη συνέχεια.

Χάρης Ναξάκης, Καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

charisnax@yahoo.gr